D • N
22/10 1950

Norsk lagstiftning för krigsfall

Den offentliga debatten i Norge är för närvarande koncentrerad till de lagförslag om beredskap vid krig eller krigsfara och om skärpta straff för förräderi som regeringen framlade den 25 augusti och som nu är föremål för utskottsbehandling i stortinget. Det är naturligt och värdefullt att dessa förslag väckt opposition och ett livligt meningsutbyte: de är utomordentligt långtgående och av central betydelse för problemet om demokratins självförsvar. Främst gäller detta propositionen nr 78 "om särskilda åtgärder under krig, krigsfara och liknande förhållanden" (beredskapslagen), som i form av fullmakt till regeringen möjliggör genomgripande förändringar i den norska rättsordningen.

Lagen (lagförslaget) utgår från den i Norge, särskilt efter 1940 års händelser, allmänt hävdade grundsatsen om en konstitutionell nödrätt: regeringen — liksom andra statsorgan — kan i extraordinära situationer, då landets säkerhet står på spel, ge bestämmelser och vidta åtgärder utanför sin ordinära kompetens. Den kan alltså handla utan stöd i grundlagen och i strid med grundlagen. En dylik juridisk konstruktion tedde sig nödvändig under ockupationsåren, då regeringen i landsflykt eljest kunde ha varit utan rättsgrund för sin verksamhet. Men vid sidan av den konstitutionella nödrätten användes även under dessa år av stortinget beslutade fullmakter — den s. k. Elverumsfullmakten av år 1940. Det är, kan det sägas, det under kriget använda systemet som man nu i förväg vill fastlägga och reglera. Stortinget skall besluta att regeringen under vissa förhållanden har utvidgade rättigheter, men man erkänner samtidigt att dessa rättigheter ändå står regeringen till buds vid ett nödläge. I propositionen motiveras detta med skilda skäl: saken bör enligt demokratins principer klargöras genom ordinär lagstiftning; det stärker regeringens ställning utåt och inåt om dess fullmakter på förhand är kända; då ett nödtillstånd väl inträder blir det svårt att hinna med utarbetandet av nya rättsregler.

Här skall vi inte stanna vid dessa juridiska problem. Det bör dock betonas att den norska lösningen är egendomlig, även om den diskutabla idén om konstitutionell nödrätt godtas. Ty stortinget har inte rätt att överlämna befogenheter till regeringen annat än vid nödtillstånd, och vad man nu kräver är ett sådant överlämnande — för ett t ä n k t framtida nödtillstånd. Och på samma sätt: regeringsbefogenheter av extra slag uppstår vid ett nödtillstånd blott i relation till den då bestående situationen, men nu fastställs dylika befogenheter helt generellt i en lag. Dessa synpunkter har föranlett krav på att det föreliggande förslaget skulle ges stöd i författningen eller införas som ett tillägg till författningen. Men för författningsändring krävs upprepade beslut av skilda storting med val emellan — och det tar flera år.

Vad innehåller då lagen? Enligt första paragrafen träder den utan vidare i kraft vid krig. Men kungen (regeringen) kan m e d eller om brådskan så kräver u t a n stortingets hörande besluta att lagen eller delar av den skall tillämpas även i andra lägen, nämligen "när krig hotar" eller "när rikets självständighet eller säkerhet är i fara till följd av pågående eller hotande fientligheter mellan främmande stater eller av andra grunder"; med det omstridda uttrycket "andra grunder" har man närmast avsett det fall att inre oroligheter uppstår i samband med stark utrikespolitisk spänning, även om krigsfara för Norge för tillfället ej kan påstås vara för handen. På beslut av regeringen eller stortinget skall tillämpningen av lagen upphöra. Om stortinget är hindrat att fungera på grund av krig, får regeringen en obegränsad fullmakt — denna speciella situation skall här inte närmare beröras.

Då beredskapslagen eller vissa delar av den träder i kraft kan regeringen på en rad områden besluta extraordinära åtgärder utan stortingets hörande. Privat egendom kan tas i anspråk, arbetskraft kan utskrivas för militärt och civilt bruk, militären kan få omfattande myndighet osv. Dessa regler är i det hela av ungefär samma beskaffenhet som de i Sverige under det senaste kriget beslutade. Intresset och debatten knytes huvudsakligen till några bestämmelser av speciellt genomgripande art.

Sålunda kan särskilda förräderidomstolar inrättas. Dessa skall bestå av fem yrkesdomare. Domstolarna träder i verksamhet då en förrädare gripes på bar gärning eller eljest under omständigheter som inte lämnar något tvivel om hans brottslighet och då det tillika med hänsyn till rikets säkerhet anses nödvändigt att han utan omgång blir straffad. Processen får inte vara mer än 48 timmar; antingen fälles dödsdom, som i regel genast skall verkställas (för dylik dom krävs enhällighet), eller blir vederbörande frikänd, varefter ny rättegång enligt ordinär lag kan äga rum. Denna skärpning av lagstiftningen förenas med rätt för polisen att gripa och under obestämd tid kvarhålla personer som misstänks för förräderi eller försök till förräderi. Något domstolsförfarande förekommer inte i detta fall, men ett råd på fem personer — varav tre utses av regeringen och två av stortinget — skall tjänstgöra som rådgivare vid behandlingen av dessa frågor inom departementet.

Den andliga friheten i egentlig mening berörs främst av två grupper av bestämmelser. Den ena möjliggör kontroll av telefonsamtal; kontroll av postförsändelser och telegram har förut varit tillåten i extraordinära situationer. Ojämförligt viktigare är att regeringen kan fatta beslut för att hindra offentliggörande i tryckt skrift eller i radio av sådant "som kan skada försvaret eller rikets förhållande till främmande stater eller hota rikets yttre och inre säkerhet". Sålunda kan regeringen införa censur, "förbud mot publicering av upplysningar eller meddelanden av viss art" samt förbjuda utgivande av periodiska skrifter som upprepade gånger överträtt ett dylikt förbud.

Det är de nu angivna reglerna som föranlett meningsbrytningar inom alla demokratiska partier och en hetsig polemik mellan ärliga och reflekterade demokrater. Å ena sidan höjes parollen om demokratins självförsvar, å andra sidan förklaras att lagförslaget innebär "självmord av fruktan för döden" — att man i sin iver att skydda demokratin undergräver den. Debatten skall behandlas i en följande artikel.

Personalvård hos försvaret

Såväl i utländska krigsmakter som i svensk civil verksamhet anslås tid och personal för en långt mer omfattande socialtjänst än det svenska försvaret för närvarande kan prestera, hävdar en nu överlämnad snabbutredning. Uppgiften styrks med övertygande exempel. Skildringen av en modern personalvårds möjligheter och betydelse inom det militära visar också att det är fråga om insatser som betalar sig i form av ökad trivsel och effektivitet. På ytterligare en punkt bör förslagen vinna allmän anslutning: en önskvärd upprustning kan inte åstadkommas genom att öka det egentligen militära befälets åligganden. "Reformer" av den arten skulle stanna på pappret. För att nå resultat erfordras civila specialister, inlemmade i den militära organisationen.

Vad som nu finns i den vägen är deltidsanställda assistenter på förbanden (med obetydlig tjänstgöringsskyldighet) och ett ringa antal befattningshavare i försvarsstaben. Upprustningsförslaget innebär att det skall bli minst en heltidsanställd personalkonsulent och/eller assistent på varje större förläggningsort. Närmast ovanför placeras en liten distriktsorganisation (för vilken landet indelas i fyra områden) och i toppen ett "centralorgan" med ett dussin nya tjänster. Enligt utredningens uppfattning är detta en minimiorganisation, skisserad i sparsamhetens tecken, men så uppbyggd att den militära personalvården kommer att erbjuda en verklig karriär för den rätta sortens krafter. Uppenbarligen kan endast erfarenheten klargöra om personalstyrkan är riktigt tillmätt och fördelad. Mest angeläget måste det vara att sätta upp stommen för den lokala organisationen och att förstärka centralorganet så pass mycket som behövs för att det skall kunna stödja befattningshavarna ute på förbanden. Däremot förefaller de små och få distriktsorganen alltför svaga och avlägsna från fältarbetet för att kunna fylla någon självständig uppgift. Det synes också diskutabelt om centralorganets utbildningsverksamhet behöver anförtros åt permanent personal — ett smidigare arrangemang kan också på längre sikt ha avsevärda fördelar. Att bygga försiktigt är inte bara finansiellt, utan också sakligt en klok linje när det gäller en så omfattande nyskapelse som här föreslås.

Pastor Kejne har nu fått veta

att han förverkat Diakonistyrelsens förtroende. I publikationen Vår kyrka, som utges av styrelsen, förklarar pastor Ingmar Ström att Kejne företer bilden av en lösmynt bakdantare, en sensationsmakare, som gärna låter fotografera sig osv. — han skall inte hållas om ryggen. Pastor Kejne får väl trösta sig med att Stadsmissionen och dess ledande man kraftigt stöder honom. Det betyder mera. De undersökningar som gjorts tidigare har som bekant visat att en del allvarliga beskyllningar från Kejnes sida haft underlag. Detta är mera väsentligt än eventuella svagheter beträffande personlig reklam. Statsrådet Quensel, som nu också dragits in i diskussionen, borde kunna försvaras utan att den kyrkliga tidningen behöver racka ned på Kejne. Det förefaller mycket omdömeslöst att på detta sätt utdöma Kejne samtidigt som de problem han med sällsynt oräddhet riktat uppmärksamheten på ligger under utredning. Vill Diakonistyrelsen verkligen bagatellisera dessa brännande frågor?

PRESSGRANNAR

Är det fråga om en privat höstmanöver? spörjer Morgon-Tidningen (s) med anledning av högerkritiken mot att regeringen skulle ha avvisat en framställning från ÖB om 200.000 kr. om året till ökning av antalet reservofficerare. I verkligheten förhåller det sig så att det förslag som förelåg vid tidpunkten för partiledaröverläggningarna gick ut på att öka antalet reservofficerare vid antagningen i år och följande år:

I kommunikén efter överläggningarna hette det att "regeringen avser att tillmötesgå kravet på en utökning av antalet reservofficerare". En sådan ökning har mycket riktigt genomförts för innevarande år genom beslut av regeringen. Efter partiledarkonferenserna fick emellertid de olika myndigheterna i uppdrag att inkomma med preciserade förslag i anslutning till överenskommelsen, och i detta sammanhang föreslog chefen för armén — den 29 september — en retroaktiv ökning av antalet reservofficerare med 200. Meningen var att 200 under senare år utbildade värnpliktiga officerare skulle erbjudas gå över till reserven. Det var denna åtgärd som antogs kosta 200.000 innevarande budgetår (främst i ekiperingsbidrag) för att sedan stiga till 510.000 kr.

Det är om detta förslag som försvarsministern skriver i propositionen att "med hänsyn till de betydande kostnader ett bifall till förslaget skulle innebära för fredsorganisationen synes förslaget böra prövas först i samband med framtida principbeslut rörande försvarskostnaderna". Hur kan detta väcka vrede hos en gammal vän av rättvisa och byråkratisk ordning? Den personal det gäller är ju redan utbildad, dess kraft har icke undandragits försvaret.

Arméchefens förslag gällde en rent organisatorisk fråga. Eftersom ett beslut nu hade varit att föregripa försvarsutredningen, utan att försvarets kraft därigenom ökades det minsta, skulle hr Vougt fått på pälsen om han gått ifrån regeln att ta hänsyn till en pågående utredning. Detta antagande verkar rimligt — nu frågar man om högerledaren, själv medlem av försvarskommissionen, vill anklaga hr Vougt för alltför stor respekt för kommissionens arbete.

Den kristligt-sociala väljarorganisationen i huvudstaden, Frisinnade medborgarföreningen, skulle ha upplösts på order av professor Ohlin, enligt sanningsvittnet Ny Dag (k). Hela personalen med undantag av en ombudsman skulle ha avskedats. Aftonbladet (fp) yttrar om dessa fantasier:

Partiledaren har ingen möjlighet att ingripa på det sätt som Ny Dag påstår, och det har han inte heller gjort. Hela föreningens ordinarie personal är kvar, det är endast de som anställts extra för valen som har fått sluta, och så lär alla partier ha det ordnat.

Samarbetet mellan de två folkpartiföreningarna i huvudstaden, som i början lämnade en del övrigt att önska, har under årens lopp blivit bättre och bättre. På sista åren har det resonerats en del om att föreningarna skulle kunna slås ihop, så att frisinnade medborgarföreningen bleve en sektion av den gemensamma organisationen. Det skulle nog vara förståndigt, ty den nuvarande ordningen medför otvivelaktigt en del dubbelarbete, och den starka medlemstillväxten i bägge föreningarna ställer ökade krav på föreningskansliernas effektivitet. Frågan är emellertid ingalunda av någon överhängande natur. Men antagligen är det något prat i den riktningen som Ny Dags sagesman kan ha hört, varefter han kallat diktens genius till sin hjälp för att göra en förstasidesartikel av det.

Medborgarföreningens lista samlade vid senaste valet 40.000 röster. Det är många motståndare till den liberala rörelsen som önskar att dessa röster skulle spridas för alla vindar.

Några rundabordskonferenser har regeringen hittills inte varit hågad för — man vet inte riktigt varför —, men vore det inte lämpligt, undrade Bertil Ohlin för en tid sedan, att vidga uppgiften för sådana överläggningar, alltså inte bara dryfta problemen i direkt anslutning till aktuella löneaktioner? Tidningen Ljusnan (fp) tar upp tanken:

Förlängningen av semestern liksom den nya allmänna pensioneringen tar var för sig sin andel av en kommande produktivitetsstegrings avkastning. Dessa och andra frågor av samma slag måste betraktas jämsides med frågan om inkomstförbättringar och en avvägning sålunda ske inom den ram som är tillgänglig. En översikt över de tillgängliga samhällsekonomiska resurserna ej blott på kortare utan även på längre sikt är därför av stort värde. I en demokrati är en vägledande överläggning nyttig och nödvändig även på områden där man håller på att parterna själva skall träffa avgörandena.

De problem som skall dryftas är ju ej blott ekonomiska utan har även en betydande politisk aspekt, där ett verkligt samarbete ovillkorligen kräver att ej blott regeringen utan även oppositionen får framföra sina synpunkter. Det skulle här icke heller vara fråga om någon tillfällig konferens, anknuten endast till aktuella lönerörelser än mindre till något lönestopp, utan ett mer fortlöpande arbete med långsiktiga utblickar. Även den som ställer sig skeptisk mot skapandet av ytterligare "utredningar" måste medge att dessa problem är av sådan vital vikt för framtiden att starka skäl för en positiv behandling av tanken föreligger.

Fåtal gårdar är lämpliga för parkering

Ett förslag om att utnyttja ridvägar och gårdsutrymmen för att åstadkomma fler parkeringsplatser och därmed ge den hårt parkeringsträngda bilismen i huvudstaden en smula lättnad har av Dagens Nyheter vidarebefordrats till trafikpolisintendent Forsselius, som emellertid knappast ser någon möjlighet att vinna nämnvärda fördelar av dessa förslag.

— Vad ridvägar angår finns de — tyvärr — inte i centrum, där de extra utrymmena behövs, eller där åtminstone bilisterna vill ha dem. På Valhallavägen och Narvavägen, man kan kanske också ta med Karlavägen och Strandvägen om deras centrala promenadvägar inte är ridvägar, existerar knappast några parkeringsproblem — de har ännu inte hunnit så långt ut i periferin. När de gjort det, men först då, kan det vara anledning att ta upp frågan om ridvägarnas omvandling. Ännu så länge är bilisternas krav på centrala parkeringsplatser ganska höga: det är långt ifrån alltid fullt på Riddarholmen, och Klarahallens tak och Lejonbacken anses också för ocentrala av många. Emellertid växer trafiksvårigheterna bokstavligen talat dag från dag, och det är snart nelt ifrånkomligt att göra en avvägning mellan den rullande och den stillastående trafikens krav, och där bör den rullande gå före, med de allmänna kommunikationsmedlen, som dock transporterar dryga 50 procent av alla trafikanter, i högsta förtur.

Trafikrådet har också uttalat sig för denna linje — portförbjudande av långtidsparkeringen i Cityområdet — och förbudet kan väntas komma i samband med de allmänna nya trafik- och parkeringskungörelserna den 1 april.

Vad gårdarna beträffar har det ofta sagts att det skulle finnas "massor av outnyttjade gårdsutrymmen" i City. Det är säkert en överdrift — det finns förmodligen ett fåtal som kan lämpa sig, men de är privat egendom och man får tänka sig att de i första hand får reserveras för bilar som på ena eller andra sättet hör dit. Deras kapacitet kommer dock knappast att lösa några parkeringsproblem i stort sett ens på kort sikt. Man får också tänka på hur störande en sådan gårdsparkering bör bli för de kringboende, och även på svårigheten att komma ut och in genom trånga gårdsportar, byggda på hästskjutsarnas tid och dimensionerade efter den tidens krav.

Parkeringshus får vänta

Däremot skulle man kunna tänka sig att skapa cykelparkeringsplatser på åtskilliga gårdar — det skulle knappast behöva medföra några nya sanitära eller trafiktekniska olägenheter, men lätta på ett besvärligt parkeringsproblem, cyklisternas. En undersökning med deltagande från trafikanthåll har också startat för att få fram de lämpliga gårdsutrymmena, men den har ännu inte kommit till några resultat.

Vad de mer långsiktiga förslagen om parkeringshus och underjordiska parkeringsutrymmen beträffar, så ligger de hur bedrövliga de än skulle vara ur trafikantsynpunkt så pass långt tillbaka i byggkvoten att det nog ännu är för tidigt att diskutera den i detalj. De kollektiva kommunikationsmedlen — just nu tunnelbanan — har så stora och mycket mer trängande byggbehov, att parkeringshusen säkert får vänta ännu ganska länge.

Sjukförsäkring utreds på nytt

När socialministern i på lördagen avlämnad proposition föreslår riksdagen uppskov med den allmänna sjukförsäkringen sker det med hänvisning till det ekonomiska läget och den aktuella statsfinansiella situationen.

Hr Möller erinrar om den pågående ekonomiska långtidsplaneringen på det samhällsekonomiska och statsfinansiella området och om den igångsatta utredningen av den nya sjukförsäkringens finansiering, närmast förhållandet mellan statsbidrag och medlemsavgifter. Resultatet av dessa utredningar bör avvaktas innan man bestämmer någon tidpunkt för sjukförsäkringens genomförande. Enligt propositionen skall lagen om allmän sjukförsäkring sättas i kraft vid den tidpunkt som fremdeles bestämmes av statsmakterna.

Gallups metoder i riksstatistiken

Statistiska centralbyrån har till regeringen ingivit förslag till omorganisation av befolkningsstatistiken.

Förslaget går ut på att ersätta vissa totalundersökningar med sampleundersökningar, dvs. till ett representativt urval av befolkningen begränsade undersökningar. Detta urval skall enligt förslaget omfatta ca 3,3 procent av totalbefolkningen eller i runt tal 230.000 personer. Över denna miniatyrbefolkning skulle ett befolkningsregister upprättas, som skulle hållas aktuellt med löpande anteckningar om förändringar i urvalsmassans sammansättning i demografiskt avseende.

Avsikten är även att utnyttja urvalsbefolkningen för en löpande inkomststatistik. Det uttagna befolkningsurvalet skulle därjämte kunna användas som underlag för specialundersökningar av skilda slag. Centralbyrån har vidare avgivit förslag om intervjuundersökningar att användas inom befolknings-, jordbruks-, social- och bostadsstatistiken. Ett genomförande av förslagen förutsättes komma att medföra väsentliga kostnadsbesparingar.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
Telegramadress: Dagenyheter.
Postgiro {1616 (för annonser)
nummer {1617 (för prenumeration)

Chefredaktör: Herbert Tingsten.
(Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Kihlberg.
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman.
Dagens Nyheters Aktiebolag:
Verkst. direktör: Helge Heilborn.

PRENUMERATIONSPRISER
A Stockholmsupplagan
Månad .. 4: 75 Kvartal .. 13: 75
Halvår .. 27: — Helår .... 54: —
SENASTE ANNONSPRISLISTA daterad 12/5 1950 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Sthlm

Gammal 'hedningablästra' paketeras åt museum

En s. k. hedningablästra från 700-talet, en hytta med tre blästergångar, har påträffats i Tröskens by i Arsunda. Fyndet anses i vetenskapskretsar vara en värdefull länk i kedjan för vårt vetande om förfädernas metallurgi.

Innerst i hyttan påträffades en lerpipa omgiven av slagg och stybb, och utanför hyttan hittades ett 50 kgs tackjärnsstycke. Tackjärnsfyndet är inte minst märkligt, då järnet vid denna tid torde ha varit värt sin vikt i guld. Länsintendenten dr Philibert Humbla ämnar söka "paketera" hela anläggningen och föra den till Sandviken för undersökning, och vidare ämnar han göra en miniatyrmodell av hyttan för Gävle museums räkning. (DN, Gävle.)

Annons
Den fina mattan börjar bli schaskig. Vår patenterade metod för rengöring, gör den som ny igen. Ring Saltsjöbadstvätten. Telefon 19 02 80

MINNESBOKEN
om Drottning
Astrid

Utgiven till minnet av Drottning Astrid, som förolyckades för 15 år sedan. Boken är illustrerad med c:a 50 helsidesfotografier. Stort format c:a 24×16 cm. Pris endast Kr. 1:95.

REKVISITION Insändes inom 8 dagar till
MALMÖ KONSTTRYCKANSTALT AKTIEBOLAG, Malmö
Namn ...
Titel ...
Bostad ...
Postadress ...
Förskottsbetalning mottages ej!

på all världens vägar

★ ENGELSK TOPPKVALITET
★ MODERNA, SVEPANDE LINJER
★ AVANCERAD KONSTRUKTION
★ OÖVERTRÄFFADE VÄGEGENSKAPER

MORRIS: Den lätta, starka, fribärande karossen är bekvämt och elegant inredd. I konstruktionen ingår många finesser såsom rattväxel, individuell framhjulsfjädring med torsionsstavar, Lockheeds hydrauliska bromsar och splitterfritt glas i alla rutor. Motorstyrka 42 hk. Morris Oxford är en idealisk familjevagn med låga drifts- och underhållskostnader.

WOLSELEY: *Sober stil och värdig strömlinjeelegans kännetecknar de två nya Wolseley-modellerna, den fyrcylindriga på 50 hk och den sexcylindriga på 72 hk. Båda är kvalitetsvagnar i ordets alla bemärkelser. De är försedda med en rad exklusiva finesser och inredningen är luxuös med läderklädda och mjukt bekväma Dunlopillo-säten. Om Wolseley kan man verkligen säga, att den har allt det, som gör bilkörning till ett verkligt nöje.*

RILEY: Rileyfabriken tillverkar några av världens snabbaste standardvagnar, alla mästerverk i linjeskönhet. I såväl prestanda som vägegenskaper är Riley utpräglat sportbetonad, men för den skull har man inte prutat ner anspråken på elegans och bekvämlighet. Den berömda Riley-motorn ger överlägsen acceleration och landsvägsfart. Tack vare Rileys utmärkta vägegenskaper kan en skicklig bilförare utnyttja hela den inneboende kraften under den långa motorhuven utan att säkerheten eftersättes.

MG: *Den heltäckta versionen av den välkända sportvagnen är oöverträffad i sin klass ifråga om motorprestationer och väghållning. Det är alltid en upplevelse att köra en MG. Den är snabb och säker, rymmer ledigt fyra personer och har individuell framhjulsfjädring och Lockheeds hydrauliska bromsar. MG-motorn utvecklar 54 hk och ger vagnen en toppfart av över 120 km/h.*

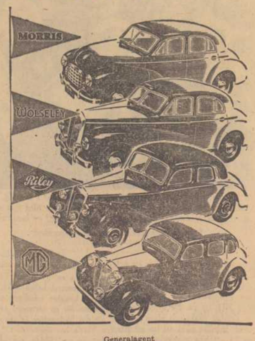

Beställ tid för en demonstration!

Generalagent
FÖRENADE BIL
Malmö — Göteborg — Norrköping — Jönköping
Återförsäljare över hela landet

SE vagnarna med världsrykte hos AB WILHELM KINDWALL
Kungsträdgårdsgatan 12, Stockholm
Återförsäljare för Stockholmsdistriktet.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.